

**FUDBOL O'YINIDA HOZIRGI MAVJUD O'YIN USLUBLARI VA TAKTIK
SXEMALARI****Ibrayimov Ruslan Maxsetbaebich**

Ajiniyaz nomidagi nukus davlat pedagogika instituti Sport panlar kafedrası ássistenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15539995>

Annotatsiya. Bu moqalada fudbol oyinining yangi texnik va taktik jihatlari haqida soʻz yuritiladi. Yangi sistemaning "uch himoyachili" klassik sistemadan asosiy farqi toʻrtta qator oʻrniga uchta qatʼiy qator tashkil topib, ulardagi oʻyinchilarning taktik vazifalari aniq belgilab qoʻyilganligidan iborat. Endi futbolda hujum qiluvchi kuchlar bilan mudofaa qiluvchi kuchlar taxminan teng bolib qoladi.

Kalit soʻzlari: Raqiblar hujumi chiqmay qolganidan keyin himoyachilar bilan aloqa saqlanishi uchun qanot hujumchilari tezda orqaga qaytib keladilar.

Abstract. This article discusses new technical and tactical aspects of football. The main difference between the new system and the classic "three-defender" system is that instead of four lines, three strict lines are formed, in which the tactical tasks of the players are clearly defined. Now in football, the attacking forces and the defensive forces are approximately equal.

Key words: After the opponent's attack fails, the wing-forwards quickly retreat to maintain controls.

Hozirgi mavjud oʻyin uslublari va taktik sxemalar oʻyin jarayonida turlana oladigan universal oʻyin tizimini yaratishga intilish borligi haqidagapirish imkonini beradi. Yangi, progressivroq 1+4+2+4 oʻyin tizimiga oʻtish 50-yillardagi futbol taktikasi evolyusiyasiga yakun yasadi, desa bolmadi. Yangi sistemaning "uch himoyachili" klassik sistemadan asosiy farqi toʻrtta qator oʻrniga uchta qatʼiy qator tashkil topib, ulardagi oʻyinchilarning taktik vazifalari aniq belgilab qoʻyilganligidan iborat. Endi futbolda hujum qiluvchi kuchlar bilan mudofaa qiluvchi kuchlar taxminan teng bolib qoladi. Yangi tizimda orqa qator toʻrt himoyachidan - oʻz darvozasi roʻparasida zonada oʻynovchi ikkita (chap va oʻng) markaziy himoyachidan va sal oldinroqda oʻynovchi ikkita qanot himoyachisidan iborat. Ulaming hammasi mudofaa oʻynashning zona prinsipiga rioya qiladi. Oldingi qatorda asosan oldinda oʻynovchi ikkita markaziy hujumchi va ikkita qanot hujumchisi boladi. Bu tizimda jamoaning ilgari insaydlardan iborat bolgan ikkinchi "eshelon" hujumchilari – yarim himoya hujumchilari bolmaydi. "Sehrli toʻrtburchak" ham yoʻq bolib ketdi. Endilikda hujum va mudo-faaning bosh yoʻnalishida bir oʻyinchi oʻrniga ikki oʻyinchi harakat qiladigan bolgani uchun nuxta boʻylab oʻqim mustahkamlandi. 135 oʻyinchilar yangicha joylashtirilishi jamoa qatorlari orasida yangicha taktik boglanishlarni yuzaga keltirdi. Jabha boʻylab va ichkariga bogʻlanishlar koʻpaydi. Toʻgʻri, yangi tizim qanot himoyachilari oʻyiniga uncha taʼsir etmadi, ammo boshqa oʻyinchilaming funksiya va vazifalari anchagina oʻzgardi. Masalan, mudofaaning markazi ikkita markaziy himoyachiga ishonib berildi. qanot himoyachilari singari bular ham zona mudofaasi prinsiplariga rioya qilib, oʻzlari qoʻriqlaydigan oʻyinchilari darvozani zarbga tutish mumkin bolgan masofada qarshi oladilar. Bunda oʻzaro straxovka qilish alohida rol oʻynaydigan bolib qoldi. oʻrta qator oʻyinchilarning asosiy vazifasi himoyachilar bilan hujumchilar oʻrtasida boglanish bolishini taʼminlashdan, shuningdek, u yoki bu tomonga faol yordam berishdan iborat. Shuning uchun oʻrta qator oʻyinchilaridan biri dispetcherlik vazifalari bolgan yarim hujumchi boladi. Bu futbolchining texnik mahorati yuksak va taktik tafakkuri aʼlo darajada bolishi kerak. Uning sherigi esa koʻproq mudofaada ishonch bilan oʻynaydigan yarim himoyachilik qiladi. Hujum

qatoridagi ikkala qanot hujumchisi ham qatidan o'z joyida o'ynab, jamoa bo'ylab kamdan-kam harakat qiladi. Raqiblar hujumi chiqmay qolganidan keyin himoyachilar bilan aloqa saqlanishi uchun qanot hujumchilari tezda orqaga qaytib keladilar. Markaziy hujumchilar esa, aksincha, maydonning kengligi bo'ylab manevr qilib, bir-biri bilan joy almashib o'ynaydilar, qanot hujumchilari kerakli yordam beradilar, lekin hujumni yakunlashda eng faol qatna-shadilar. Hujum chiqmay qolsa, keyin markaziy hujumchilar maydon markazidagi o'zlarining dastlabki pozitsiyalariga qaytadilar. Hujum vaqtida mudofaada ko'p o'yinchi to'plangan va mudofaadagilar bilan hujumdagilar son jihatdan teng bolgan sharoitda hujumchilar himoyachi-larning doimiy nazoratida bomaganligi uchun ularda keskin manevr qilishga kerakli keng joy yo'qligini 1+4+2+4 tizimining kamchiliklaridan, deb hisoblash kerak. Shuning bilan birga, mudofaa vaqtida bitta qatorda turadigan ikki o'yinchi nazoratidagi markaziy zona, straxovka uyushtirish murakkabligi sababli, yetarli mustahkam bo'lmaydi. o'yinchilarni ularning har biriga nagmzka teng tushadigan qilib joylash-tirish yo'llarini izlash yangi 1+4+3+3 tizimining paydo bo'lishi sabablaridan biridir. Bundan tashqari, o'rta qatorni mustahkamlash maydon o'rtasini tuzukroq nazorat qilish imkonini beradi. 136 1+4+2+4 tizimida o'ynashga nisbatan 1+4+3+3 tizimida o'ynashning taktik mazmunidagi asosiy farq jamoa hujum va mudofaa harakatlarining operativ masofasi anchagina uzayganligi, deb hisoblash mumkin. Hujum bilan yarim himoya aralashib ketdi, ya'ni hujumchilar bilan yarim himoyachilarning harakat zonalari aniq chegaralanmay qoldi. Bu esa hujumchilarning bir qismi mudofaaga o'tishi va yarim himoyachilarning hujumdagi faolligi oshishi hisobiga mumkin bo'ldi. Mudofaada aralash uslubga alohida e'tibor berilishi esa qanot himoyachilariga zonada bimalol harakat qilish, eng yaqindagi sherigini straxovka qilish, maydon o'rtasi bilan aloqa o'rnatishga chiqish, shuningdek, hujumga qo'shilish imkonini beradi. Markaziy himoyachilar joylashuv ko'rinishini o'zgartirib, "zinapoya" bo'lib joylashadilar, ya'ni ulardan biri oldinroqqa chiqib, ikkinchisi ilgari joyida "erkin himoyachi" bo'lib qoladi. Oldingi himoyachi markaziy hujumchiga ko'p e'tibor beradi, uning harakatlanishini kuzatib boradi va u bilan yakka-yakka kurashga kirishadi. Orqadagi himoyachi esa sheriklarining straxovka qilinishini ta'minlaydi va mudofaa markazidagi muhim pozitsiyada o'ynaydi. Bu o'yinchilar yuzaga kelgan sharoitga qarab o'yin davomida o'rin almashib turadilar. o'rta qator o'yinchilari hujum va mudofaa harakatlarida faol qatnashishdan tashqari, hujumchilarga raqiblar mudofaasini yorib o'tish uchun imkoniyat yaratib beradilar. Bunda dispatcher, ya'ni kombinatsiyani boshlovchi futbolchi-ning o'rn alohidadir. Hujum qatoridagi uch o'yinchi to'rtta himoyachi nazoratida bo'ladi. Demak, jabha bo'ylab ularning orasida ancha uzayib, bir-biriga bog'liqlik ancha bo'shashadi. Biroq, hujumchilar hujumda siniq chiziqli prinsipiga rioya qilib, jabha hamda maydon uzunasi bo'ylab manevr qilib, himoyachilardan qutulish yo'llarini topibgina qolmay, balki hujum uzoq masofa bo'ylab davom etishini hamda zvenolarda bog'liqlik bo'lishini ta'minlab beradilar. 1+4+3+3 tizimidagi jamoaviy harakatlar uchun keng ko'lamlar manyovrlar, maydon o'rtasidan o'tishda uzoq masofaga to'p uzatib berishlar va bir-ikki tegishdayoq to'p uzatiladigan taktik kombinatsiyalardan foydalanib o'tkaziladigan tezkor hujumlar xarakterlidir. Futbol taktikasi evolyusiyasining davom etishi 1+4+4+2 tizimi paydo bo'lishiga olib keldi. Buning xususiyati shundaki, unda o'rta qator to'rt kishidan iborat boladi. Bundan tashqari, o'rta qator bilan 137 himoya qatori o'yinchilari o'rtasida yuklama bir tekisroq taqsimlangan boladi. o'rta qatori mustahkamlanganda, maydon o'rtasida o'yinchilar ko'payib ketadi. Mudofaada zonada o'ynash mumkin bolib, himoyachilarning harakatlari tezkorroq, manyovr chanroq bolib qoladi. Raqiblar oldingi qatordagi ikki-uch o'yinchining har qanday harakatlanishi hamma vaqt o'rta

himoyachining nazoratida bolishi shunday qilishga yo'l qo'yib beradi. Bu tizimda "sopiyorvardlar ikkitagina bolib qolganiga qaramay, hujumda faol ishtirok etuvchi futbolchilar besh-oltitaga yetadi. Ular maydonning turli nuqtasidan hujum qilaveradilar. o'yinchilar individualgina emas, balki jamoaviy tarzda ham improvizasiya qila oladilar, bunda jamoa manyovrlari raqib uchun kutilmagan bo'lib qolaveradi va o'yin taktikasini o'zgartirib turish imkonini beradi. Mudofaa qatori son jihatdan o'zgarmagan bolsa ham, taktik planda olg'a tomon bir qadam tashlanadi. Himoyachilar o'zlarining odatdagi mudofaa harakatlaridan tashqari, gohogoho emas, balki butun o'yin davomida jamoaning hujumkorlik ishlarida qatnashadilar. Mudofaada o'ynaganda jamoa ko'pincha zona uslubiga rioya qiladi. o'rta qator jamoaning negizi hisoblanadi. Maydon o'rtasida qudratli bufer hosil qilish maqsadida bir guruh o'yinchilar shu yerga yiqiladi. Bufer o'yinchilar soni hisobigagina emas, balki hujum va mudofaadagi vazifalariga qarab ham tuziladi. Uyushtiruvchilik ahamiyati asosan o'rta qator o'yinchilaridan boladi. Ular, odatda, maydonning har qanday nuqtasida ishonch bilan o'ynaydigan, universal futbolchilar boladi. Ularning o'yini to'pni uzoq vaqt boshqarib turishga, ko'p yurishli kombinatsiyalarga, a'lo darajadagi hamkorlikka asoslangan boladi. Ular hujumchi va himoyachilar bilan tez-tez almashib o'ynaydilar, kombinasion imkoniyatlar izlab topadilar, aldab o'tish va qisqa masofaga to'p uzatib berishni bajarib qoymaydilar. o'rta qator o'yinchilari maydon o'rtasida hujum tayyorlayotganda, barcha yo'nalishlarda o'rtacha va qisqa masofalarga to'p uzatish vositasida hujumning rivojlanish yo'nalishini o'zgartiradilar. Ular raqib tomon mudofaasidagi zaif joylarni qidirib, kamroq tezlikda ko'p yurishli kombinatsiyalar qiladilar, keyin maksimal tezlikda kombinatsiya qilib, o'yinchi-lardan birini zarba berish pozitsiyasiga chiqaradilar. Hujum qatori qanotda ham, markazda ham o'ynay oladigan ikki o'yinchidan iborat boladi. Ularning harakatlanishlari va manyovrlari sheriklar uchun o'ynaydigan kengroq joy va zarba berish pozitsiyasiga 1,2,4 ilgaritdan o'rganib qo'yilganidek kutilmaganda chiqish uchun imkoniyat yaratib berishga qaratilgan bo'ladi. Eng ko'p nagruzka hujumchilarga tushadi, chunki ular nihoyatda katta tezlikda o'ynaydilar va to'xtovsiz harakatda bo'ladilar.

REFERENCES

1. Dzurenda V.. Struktura uchebnogo materiala nachal'noy taktiko-texnicheskoy podgotovki. Avtoreferat dissertatsii kandidata pedagogicheskix nauk,- M., 1990,-22 s.
2. Donchenko P. I.. Trenajernie texnicheskie sredstva podgotovki i kontrolya . Tashkent, 1984,-198 s.
3. Dutov V. S. Individualizatsiya podgotovki dzyudoistov na osnove podbora sparring-partnerov. Avtoreferat dissertatsii kandidata pedagogicheskix nauk,-M., 1985, 20 s.
4. Eganov A. V. Sirotin A. O., Kamenin V. N., Gúreskin A. I. Struktura pokazateley sportivnogo masterstva dzyudoistov. Yejegodnik "Sportivnaya fudbol", M., 1982,-S. 12-
5. Zatsiorskiy V. M., Aruin A. S., Seluyanov V. N. Biomexanika dvigatel'nogo apparata cheloveka. FiS, M., 1981.
6. Jumaniyazov, D., & Jumanov, B. (2024). MEKTEPKE SHEKEMGI BALALARGA HÁREKETLI OYINLARDAN PAYDALANIV ZÁRÚRLIGI HÁM ONÍN MAQSETI, WAZIYPALARI. *Modern Science and Research*, 3(11), 546-550.
7. Jumaniyazov, D., & Yuldashov, U. (2024). TÁJIRIYBELI BASKETBOLSHILARDIN JARÍS ISKERLIGINE TEXNIKALÍQ TAYARLÍGÍ. *Modern Science and Research*, 3(12), 664-666.
8. Jumaniyazov, D. (2024). DENE TÁRBIYASI SISTEMASINDA HÁR TÁREPLEME

- TÁLIM HÁM TÁRBIYA BERIW USILLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 396-400.
9. Yuldashov, U. K., & Jumaniyazov, D. Q. (2024). FIZIKALIQ SAPALAR HÁM OLARDIŇ BIR-BIRI MENEN FIZIOLOGIYALIQ BAYLANISLIĞINA SIPATLAMA
10. Xalmuratov, M. (2025). DENE TÁRBIYASI OQITIWSHILARINIŇ KÁSIBIY TAYARLIĞIN RAWAJLANDIRIW METODLARI. *Modern Science and Research*, 4(3), 390-395.
11. Халмуратов, М. Т. (2023). ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА ПРАКТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ. *Science and innovation*, 2(Special Issue 7), 406-410.